

Hogyan teremtette meg Goethe a szlovák nemzetet

Immáron csaknem hetvenéves,
életműve kész, híve sok
(de azért az Ulrike Lovetzov-
-elégia még hátra van),
Christiane egy éve halott,
August, a fia nőül éppen
s Napoleón száműzve régen,
mikor ő tisztes fővel,
de még tele életerővel,
hirtelen egyet gondol,
s csodát tesz, csak úgy
unalomból.

Ez történt: egy nap fogadását kérte
nála egy ifjú, egy szlovák legényke,
Mosócról – s ez Goethét meglepte,
mármint a szlovákok léte,
eddig még nem hallott róluk – nohát
Ján Kollárnak, mert ő volt az ifjú,
ez viszont só volt égő sebére!
A költő, vendége arcát látva,
csodálkozását mosolyra váltva,
a diák urat arra kérte,
hogy ha csakugyan létezik népe,
hozzon dalaiból neki csokrot,
Kollárunk meg a bokros
teendői közepette
az egészet elfelejtette.
Valahol azonban véletlen megint
találkoztak, s Goethe a diákra kacsint:
„Mi van a dalokkal, diák uram?”

S Kollár erre most már csakugyan
népdalgyűjtésbe fog.
(Hogy a
gyűjteményt ki adta ki és oda
Goethének? Talán Šafárik...)

De mondhatok én itt akármit,
a tény ez:
a *Népi dalok** című mű alapkő lett
irodalmi nyelvünk
épületéhez.
Štúr és társai később ezen alapra
húzták fel a szlovák nyelv tan falait,
s köszönhetjük nekik naponta:
nyelvünk citadellaként áll ma itt.

Viszont Ján Kollár álláspontja
Štúrék jöttével megváltozik,
nyelvüket kocsisnyelvnek mondja,
s maga is kocsisként káromkodik.
(Máig élő példát mutatva ezzel
szlovákjainknak.)

Persze mi már ezt a kort régen
túlléptük, Goethe immár az égben
titkos tanácsos, most
Szent Pétert okítja éppen:
„Látod, Péter, még alig virrad,
s amott, lejjebb,
a Tátra, e roppant hordó mellett
dalol és iszik egy kis nép,
s ítéletnapig s túl azon is még,
énekli sajátos dalait,
s könyvbe is van már gyűjtve mind.”
S ahogy a költőnk letekint,
akár afféle csínytevő,
mosolyog: „E könyvből csírázott ki
a szlovák nemzet,
s e kezdet
ekképp hozzám is köthető.”

* 1834–35-ben Ján Kollár, csehül író, de szlovák származású költő, *Národnie spiewanky* (Népi dalok) címmel kiadott egy kétkötetes szlovák népköltészeti gyűjteményt.

Az abszolút magány

Egy reggel majd kimegyek a konyhába,
az asztalon már ott lesz a kávé s az aznapi újság.
Jó kedvem lesz – olvasni kezdem a lapot,
ahogy szoktam: hátulról előrefelé,
nem veszem észre: az első oldalon
megint kitört valami helyi háború,
örülök Zsolna 5:0-ás győzelmének,
jót nevetek egy karikatúrán,
átnézem a napi árfolyamokat,
megtudom, kinek van nevenapja,
elolvasom az aznapi horoszkópomat,
megállapítom: nagyon kedvező,
s az utolsó előtti oldalon arra leszek figyelmes,
hogy egy hír azt közli:
elhaláloztam.

Bejön a konyhába kisírt szemű nőm,
„jó reggelt!”, mondom neki, nem válaszol,
arra a székre ül le, amelyiken én ülök,
minthogyha ott sem lennék,
kezdi inni a kávé, amelyet az előbb én már megittam,
végre felfogom: nem látja, nem hallja, hogy itt vagyok. –
Nem élek, nem létezem.

Elindulok hát oda, ahová való vagyok –
a temetőbe,
remélve, legalább a holtakkal szót értek majd.
S valóban találok ott néhány megboldogultat, padokon üldögélnek.
Megszólítok egy szép lányt, gyászkeretes képe
szintén ott volt a reggeli lapban,
halála oka: autóbaleset,
érdekes módon csak egy kék folt van szeme alatt.
„Jó napot! Olvastam esetét. Egyébként
illik magának az a kék folt”,
kezdenék vele beszélgetni,
megjegyzem: erős büntudattal,
épp csak meghaltam, a feleségem sirat,
én meg máris flörtölök.
De a halott lány nem reagál,
ő sem lát, nem hallja, amit mondok.

Csak most értem meg, mi történt velem –
a halál abszolút magány.

Szerelem utazás közben

1.

Amikor Velencében jártam,
a Dózse-palotát épp tatarozták.
Mikor Nápolyt megláttam,
a Vezúvot köd takarta,
senki sem tudta, vajon
létezik-e még.

Amikor Tvrdošinja értem,
a Hold kézzel elérhető volt,
épp a ti kéményetekből szállt föl.
Nem voltál otthon,
de hazahívtak,
két év múlva összeházasodtunk.
Dózse-palota a ház, ahol lakunk,
öt gyerekünk van,
a kutyánk Vezúv,
valamennyiünknek ő parancsol.

Mért utazna hát,
aki szerelmes!

2.

Amit az úrhajósok láttak az úrból s a Holdban,
az gyermekeink mesekönyvében régen ott van.

Azt pedig hogy milyen a teljes világ,
csak az öregek és a holtak
tudják,
kik életükben a szomszéd faluban sem voltak.

De a világ egyeteméről a szerelmesek tudják a legtöbbet,
bár ki sem mozdulnak az ágyból,
fekszenek szótlan, meztelenül.

Elesett katonák, csupaszak, némák,
már nevük sincsen,
valami idegen föld öleli
őket körül.

Tózsér Árpád fordításai

Tózsér Árpád (1935): költő, műfordító, irodalomtörténész, nyugalmazott egyetemi oktató. Költőként 1963-ban debütált, *Mogorva csillag* című verskötetével, 2015-ben, 80. születésnapja alkalmából a Kalligram Könyvkiadó adta ki összes verseit (*Erről az Euphorboszról beszélnek* címmel), valamint válogatott tanulmányait (*A könyv színe előtt* címmel). Kossuth-díjas, Pozsonyban él.